

'Zus moet je geloven en zo mag je er niet over denken, want anders...' Geestelijke manipulatie in de gemeente is sluipend en komt te veel voor. Vooral in evangelische gemeenten. Volgens Leen la Rivière, een van de initiatoren van wat een meldpunt voor geestelijke manipulatie moet worden, komt dat veelal door slecht bestuur. „De 'macht' blijft te vaak in de handen van degene die zich er op voor laat staan de 'gezalfde des Heren' te zijn.”

Geestelijke manipulatie uit doofpot

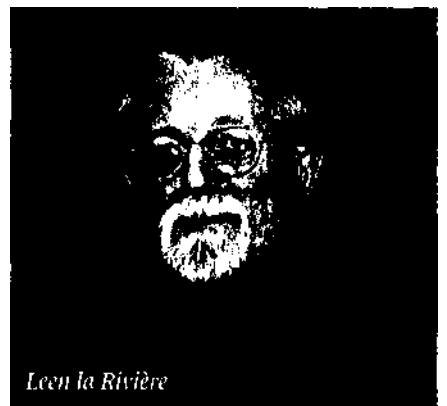
Die gezalfden zijn er nogal eens de oorzaak van dat gemeenten scheuren. Iemand kreeg bijvoorbeeld de euvele moed om de voorganger die ooit de gemeente startte, te wijzen op het ontbreken van een jaarverslag. De voorganger vond echter dat hij geen rekschap af hoefde te leggen. Wie zal immers opstaan tegen de gezalfde? Vervolgens zijn er twee mogelijkheden: De gemeente scheurt, óf de voorganger komt nog steviger in het zadel te zitten. Geheid dat misstanden dan een laatste rustplaats in de doofpot vinden. La Rivière begint zachter te praten als hij de lange lijst met afpersingen, gevallen van seksueel misbruik en financiële afpersing in gedachten neemt. Uit alle hoeken van het land bereiken hem nieuwe en onverwachte vormen van geestelijke manipulatie. „We hebben nu 123 zware gevallen. Kleine gemeenten, grote; het komt overal voor.”

Genoeg

Het is genoeg geweest, vond La Rivière, wiens vrouw al eens een boekje uitgaf met haar eigen ervaringen met geestelijke manipulatie. Daarom richtte hij dit najaar met anderen een vereniging op die moet leiden tot een meldpunt van geestelijke manipulatie.

Hierin zal nauw samengewerkt worden met de Evangelische Alliantie. Als bij die organisatie op 1 september 2002 het meldpunt operationeel is, is dat de eerste mogelijkheid in christelijk Nederland om werk te maken van manipulatie in de gemeente. Het is de bedoeling dat het meldpunt dan ook beschikt over protocollen en juristen.

Geestelijke manipulatie kent vele verschijningsvormen. Bekend is de manier waarop de 'tienden' gevorderd worden. Dat deel van het inkomen 'behoort' vaak de gemeente toe. La Rivière: „Er zijn gemeenten bekend waar men een minimumbedrag hanteert, onder het mom dat wie met een theelepeltje geeft, niet moet verwachten een kolenstapel vol zegen te ontvangen. Wie weigert, mag niet aan het avondmaal deelnemen. Beroeps- en partnerkeuze, alles moet soms aan de goedkeuring van de voorganger onderworpen zijn. Er is een groepering die een theorie heeft dat we alles moeten onderwerpen aan God. Daar zit een kern van waarheid in, maar men loopt vervolgens tegen het probleem aan dat kinderen soms een eigen willetje hebben. Die kinderen luisteren dus niet goed naar God. Dat ligt aan demonen, dus die moet je uitdrij-

ven. Is dat niet voldoende, dan krijgen ze een flink pak slaag. Sta nu niet raar te kijken dat zulke kinderen niets meer met God of gebod te maken willen hebben. Velen in christelijk Nederland lijden onder dit soort geestelijke dictatuur.”

De structuur van de kerk leent zich voor manipulatie. La Rivière is vol onbegrip over het feit dat christenen van seculiere organisaties verwachten dat er een vertrouwenspersoon is en een protocol tegen bijvoorbeeld pesten, terwijl dat in de kerk niet zo

'Velen in christelijk Nederland lijden onder de geestelijke dictatuur'

is. „In de kerk gedragen mensen zich niet minder slecht dan op een bedrijf, maar daar zie je die voorzorgsmaatregelen niet.”

Transparant

Precies daar zit 'em dan volgens La Rivière de gevaarlijke angel. In de seculiere wereld is de organisatiestructuur volledig transparant. Wie niet goed is of oneerlijk, verdwijnt. In veel christelijke gemeenten is geen sprake van die doorzichtigheid, vooral in de evangelische hoek. Theologische opleidingen missen ook vakken in de sfeer van bestuurskunde. Als voorgangers beter wisten hoe dat in de seculiere wereld werkt, zou er al heel wat minder fout gaan.”

Als juridische vorm kiest iemand die visie heeft om een gemeente te starten meestal de stichtingsvorm. Het bestuur is vaak de oprichter met zijn vrouw. La Rivière: „Daar is niets op tegen, je hebt een werkvorm nodig. Zodra je een paar jaar gewerkt hebt, kom je in een periode waarin de gemeente moet besluiten hoe ze er in de toekomst uit wil gaan zien, de zogenaamde 'consolidatiefase'. Dan heb je een heel andere vorm van besturen nodig. Het beste kun je dan de stichting opheffen en een reguliere 'kerkord' invoeren, eigenlijk de verenigingsvorm. Dan heb je transparantie en overzichtelijkheid. Voor de pionier is het dan tijd zich af te vragen of hij dan nog wel die leidende functie moet blijven vervullen. Na maximaal tien jaar is het tijd om het vaandel over te dragen. De leden van het eerste uur zijn inmiddels mondig en zij willen een deel van de 'macht' en de verantwoordelijkheid. Dat is ook een bijbels recht. Voor de pionier is het dan tijd de macht te delen en bijvoorbeeld de functie van voorzitter van bestuur te bekleden.”

Vaak moest La Rivière al constateren dat de problemen in de consolidatiefase startten. „Als een lid van het eerste uur zijn mond opent en kritiek heeft, kan het goed zijn dat de pionier zich daar absoluut niet in kan vinden. Er zijn helaas talloze voorbeelden in het land dat de voortrekkers daar niet mee om kunnen gaan. Een vragensteller krijgt te horen dat hij degene is met de roeping, dat

het zijn werk is en zijn stichting. 'Raak de gezalfde des Heren niet aan'. Dat is al manipulatie. Dan overtrekt een voorganger zijn eigen positie. Altijd komen dan dezelfde schriftplaatsen voor de dag, waarmee men de eigen positie wil veilig stellen. Uiteindelijk verliezen die mensen elke realiteitszin om zichzelf kritisch te laten bekijken of te beoordelen. Als de leden dan niet ingrijpen, is de grens snel overschreden en wordt het erger. Het mijn en dijn vervaagt; fraude.”

Werkkracht

Toch gaat er van een gemeente waar sprake is van manipulatie soms nog werkkracht uit, wonderen gebeuren er zelfs. Voor La Rivière geen bewijs dat het dan allemaal koek en ei is. „Wonderen bewijzen Gods macht, niet het schone blazoën van de voorganger.” Maar hoe herken je dan of een gemeente ontvankelijk is voor manipulatie? „Daarvoor moet je kijken hoe het bestuur geregeld is. Wie draagt de verantwoording? Ligt die bij twee personen? Voeg je daar niet bij. Constateer je op een zeker moment manipulatie, stap er uit. Manipulatie is vergif voor mensen. Je raakt in je diepste vertrouwen beschadigd.”

Traditionele kerken

Flagrante manipulatie komt in traditionele kerken minder vaak voor. Dat komt omdat in veel gemeenten kerkenraadsleden om de vier of vijfjaar aftreden en ook predikanten meestal maar korte tijd een gemeente dienen. Toch zijn ook de traditionele kerken niet vrij van verborgen manipulatie. In sommige kerkverbanden zijn er ongeschreven regels waar je je aan dient te houden. Een

kleine afwijking daarvan, of het bezoek aan andere kerken is soms al voldoende om van kerkenraadswege te dreigen. 'Nog een keer en dan...' „Dan wordt het gevaarlijk,” waarschuwt La Rivière. „Maar als er van tevoren in een of ander reglement staat dat in deze kerk de man een stropdas en de vrouw een mantelpak draagt, dan weet je het. Als je het er niet mee eens bent, moet je niet naar die kerk gaan. Elke club heeft het recht zijn eigen regels te stellen. Daar kun je niets van zeggen.”

La Rivière ziet veel mogelijkheden die manipulatie kunnen voorkomen. Een goede machtsverdeling, de juiste bestuursvorm en zuivere bestuurstechniek zijn daarvoor het belangrijkste. Een veel harder hoofd heeft hij in mogelijke oplossingen als het eenmaal tot manipulatie gekomen is. „Waarschijnlijk krijg je het niet voor elkaar er een einde aan te maken. Het doorzettingsvermogen wat je daarvoor moet hebben, grenst aan het onwaarschijnlijke. Als je ontdekt dat er manipulatie is, moet je eigenlijk een kerkvergadering uitschrijven om die mensen af te zetten. Dat is nogal wat. Ik zou zeggen: 'Red uzelf', want je kunt heel zwaar beschadigd raken. Dat is die prijs niet waard. Vaak stopt manipulatie pas als het veel verder ontspoord is.”

Marcus Wisse

„Je hebt wel de bijbelse plicht om misstanden in je gemeente zelf aan te kaarten, voor je weg gaat,” vindt ds. Kees van Velzen, hoofd afdeling Nazorg van de EO. „Het is jammer dat mensen dat niet durven.” Van Velzen begrijpt echter de moeilijkheid. „Als een voorganger zegt: 'De Heer heeft mij duidelijk gemaakt dat u zus en zo moet doen', bind je wel in. Maar juist die uitspraak is in moeilijke situaties hét voorbeeld van manipulatie. Het beste antwoord is in zo'n geval: 'Ik zal ervoor bidden'. Voor kerkleiders is het belangrijk dat ze de juiste balans vinden tussen motiveren en enthousiasmeren, zonder te gaan manipuleren.” Van Velzen weet dat manipulatie in de gemeente relatief veel voorkomt, maar relativeert het wel. „Een christen kan onrecht lijden hier op aarde (1 Kor. 6). Ook Jezus werd door Zijn eigen mensen verraden.”